

Museoviraston esitys Elävän perinnön kansalliseen luetteloon hyväksyttävistä kohteista opetus- ja kulttuuriministeriölle

Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta hyväksyttiin vuonna 2003 Unescon yleiskokouksessa. Suomi hyväksyi Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013. Museovirasto vastaa sopimuksen toimeenpanosta Suomessa.

Yleissopimuksen tavoitteena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelua, taata eri yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen sekä lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä. Sopimus painottaa perinteen välittämistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä ihmisten osallisuutta kulttuuriperintöön.

Unescon sopimukseen kuuluu myös aineettoman kulttuuriperinnön luettelointi, kansainvälisellä sekä kansallisella tasolla. Luettelointi on työkalu, jonka avulla voidaan tunnistaa, kuvata ja välittää tietoa elävästä perinteestä. Suomessa luettelointi on aloitettu vuonna 2016 avaamalla Elävän perinnön wikiluettelo, johon eri yhteisöt voivat vapaasti tallentaa tietoa heille merkityksellisestä elävästä perinnöstä. Tähän mennessä alustalle on kertynyt noin 175 ilmoitusta viidellä eri kielellä 240 eri toimijatahon ilmoittamana. Wikiluettelo on jatkuvasti päivittyvä tietovaranto elävistä perinteistä Suomessa. Alustaa moderoi Museovirasto.

Wikiluettelosta on mahdollista hakea eteenpäin Elävän perinnön kansallinen luetteloon joka toinen vuosi. Ensimmäisellä hakukierroksella vuonna 2017 opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi luetteloon 52 kohdetta. Toinen hakukierros oli avoinna 4.11-5.12.2019. Määräajassa hakemuksia saatiin 24 kpl. Museoviraston suorittaman teknisen tarkastuksen läpäisi 21 hakemusta. Elävän perinnön alalla toimiville yhteisöille ja asiantuntijoille avoin kommentointikierros oli avoinna 13.-30.1.2020. Sähköisiä kommentteja saatiin määräajassa wikialustalle 28 yhteensä 10 eri taholta ja henkilöltä.

Aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmä käsitteli hakemukset kokouksessaan 12.2.2020. Hakemuksia on arvioitu pohjautuen Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelon kriteereihin sekä tarkennettuihin kansallisiin kriteereihin. Museoviraston esitys pohjautuu asiantuntijaryhmän suosituksiin.

Kansallinen luettelo täydentyy määräajoin ja seuraavan kerran luetteloon voi hakea aikaisintaan vuonna 2021. Kansallisesta luettelosta on mahdollista tehdä ehdotuksia Unescon kansainvälisiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Tähän liittyen kohteiden taustayhteisöillä on mahdollisuus osoittaa kiinnostuksen ilmauksensa Museovirastolle erillisen haun kautta. Haku on järjestetty edellisen kerran vuonna 2018, ja seuraavasta hausta ei ole päätetty. Päätökset Unescoon lähetettävistä ehdotuksista tekee opetus- ja kulttuuriministeriö Museoviraston ja aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän esityksestä.

Museovirasto esittää, että liitteenä olevat 12 kohdetta hyväksytään täydentämään Elävän perinnön kansallista luetteloa.

Vt. pääjohtaja Elina Anttila

Juhlat ja tavat

Elävä joulukalenteri Käpylässä

Käpylän elävä joulukalenteri on yhteisöllinen tapahtuma, jota vietetään Helsingissä sijaitsevassa Käpylän kaupunginosassa aina joulukuussa. Joka ilta kirjastolla sytytetään lyhdyt ja avataan kalenteriluukku. Tapahtuma innostaa lukemaan, laulamaan, leikkimään ja tutustumaan alueeseen ja sen ihmisiin. Kalenterin tilaisuudet järjestetään eri puolilla Käpylää, ne ovat maksuttomia ja kaikille avoimia. Kalenterin motiivit liittyvät asukastoiminnasta, rakennusten historiasta ja alueen elinvoimaisena säilyttämisestä yhteisöllisyyden vahvistamiseen ja kulttuuriperinnön jatkuvuuteen. Hakijoina on useita yhdistyksiä, järjestöjä ja kaupungin toimijoita, yhteensä 15kpl.

Musiikki, tanssi ja esittävät taiteet

Demoskene

Demoskene on kansainvälinen yhteisö, joka on keskittynyt *demojen*, ohjelmointia, grafiikkaa ja ääntä luovasti yhdistävien reaaliaikaisten audiovisuaalisten esitysten, tekemiseen. Se tuottaa monenlaista muutakin digitaalista sisältöä: kooltaan pieniä demoja (*introja*), musiikkia, grafiikkaa, videoita, levykelehtiä ja pelejä. Näitä teoksia jaetaan ilmaiseksi, alkujaan levykkeillä ja sittemmin erilaisissa verkkopalveluissa. 1980-luvulta saakka kasvanut yhteisö koostuu nykyisin sadoista eri demoryhmistä ympäri Suomen, joista jokaisessa on jäseniä muutamista useisiin kymmeneen. Ryhmät tapaavat toisiaan erilaisissa tapahtumissa vuoden varrella. Alakulttuuri on jäsenilleen voimaannuttavaa ja tärkeä osa identiteettiä. Mukana hakemuksessa on laaja joukko alan toimijoita, yhteensä 13kpl.

Jouhikanteleen soitto ja rakentaminen

Jouhikannel tai jouhikko on jousella soitettava lyyrasoitin, jonka soittoperinne on elänyt Karjalassa ja Savossa jo keskiajalta. Jouhikanteleen soiton lisäksi tärkeä osa elävää perinnettä on instrumentin rakentaminen. Lähes unohtunut jouhikanteleen soitto- ja rakentamistaito on elpynyt viime vuosikymmeninä. Tänä päivänä tuhannet harrastajat ja ammattilaiset harrastavat perinnettä. Jouhikanteleen soittoa voi opiskella monessa oppilaitoksessa, lisäksi sillä on vahva jalansija verkossa. Hakijoina on 32 soittajaa sekä Kanteleliitto ry, Kansanmusiikki-instituutti, Kansanmusiikkiliitto, Musiikkiyhdistys pro Sommelo ry sekä Taideyliopisto Sibelius-Akatemian kansanmusiikin aineryhmä.

Kanteleen soitto ja rakentaminen

Kantele on suomalaisille tuttu soitin ennen kaikkea Kalevalan ansiosta, jossa mainittu 5-kielinen kannel on kehittynyt 40-kieliseksi aikojen saatossa. Kantele voidaan nähdä kansallisena symbolina, mutta sillä on myös aktiivinen soittaja- ja rakentajakunta ympäri Suomen. Kanteletta soitetaan yksin, laulujen säestyksenä, kanteleyhtyeissä sekä kaikenlaisissa muissa yhtyeissä. Ilmiö on olennainen osa sitä harjoittavien yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen elävää perinnettä ja sitä siirretään eteenpäin monin eri tavoin. Ilmiötä luodaan uudelleen jatkuvasti ja perinteenharjoittajat kokevat sen merkitykselliseksi identiteetilleen. Hakijoina ovat Kanteleliitto ry, Kanteleensoiton Opettajat ry, Sibelius-Akatemian kansanmusiikin aineryhmä ja Suomen Kantelemuseo.

Kuurojen kulttuuripäivät

Kuurojen Liitto ry järjestää joka toinen vuosi Valtakunnalliset kuurojen kulttuuripäivät ja niiden kanssa vuorovuosin Kuurojen seniorien kulttuuritapahtuman. Kulttuuripäivillä esiintyy ja kilpailee keskenään runsas joukko viittomakielisiä taideharrastajia. Esityslajeina ovat lavaesitys, kuvataide, käsityö, valokuvaus ja digitaide. Jokaisessa lajissa on yksilö- ja ryhmäkilpailu. Viittomakielisen yhteisön jäseniä on Suomessa arviolta 5500, ja kulttuuripäiville arvioidaan osallistuvan noin kolmannes yhteisöstä. Yhteisö kokee tapahtuman

osaksi omaa elävää perintöään ja se tukee harjoittajiensa identiteettiä. Kulttuuripäivät ovat myös kehittäneet uusia esittämisen ja esitysten muotoja yhteisön keskuudessa. Hakijoina ovat Kuurojen Liitto ry, Työväenmuseo Werstas ja Kuurojen museo.

Nukketeatteri

Suomen nukketeatterikenttä on laaja, ja sillä toimii satoja alan ammattilaisia ja harrastajia, jotka tekevät nukketeatteria hyvin monin eri tekniikoin ja teemoin. Perinteinen ja uusi nukketeatteri toimivat rinta rinnan, ja alan kotimaisia ja kansainvälisiä festivaaleja vietetään eri puolilla Suomea läpi vuoden. Esityksissä käy vuosittain yli 250 000 katsojaa yli 3500 esityksessä eri puolilla Suomea. Näytöksiä antavat ammattilaisteatterit, kymmenet vapaat nukketeatteriryhmät ja soolotaiteilijat sekä lukemattomat harrastajaryhmät. Perinne elää ja kehittyy jatkuvasti. Hakijoina ovat Suomen UNIMA ry, Lapin nukketeatteriyhdistys, Nukketeatteri Ofelia, Nukketeatteritaiteilijayhdistys Aura of Puppets, Pieksämäen Nukkekotit ja Teatteri Hevosenkentä.

Sahansoitto

Sahansoitto on taituruutta vaativaa elävää perinnettä, joka vaatii tarkkaa sävelkorvaa. Sahaa soitetaan yleensä soittamistarkoitukseen valmistetulla sahalla, mutta piikkikäillä työsaheilla voi soittaa. Yhteensä soittajia on reilut sata eri puolilla Suomea. Saha soi erilaisissa juhlissa ja tapahtumissa, lisäksi järjestetään leirejä, kursseja, konsertteja ja kilpailuja. Toiminta on pienimuotoista, mutta perinne on harjoittajilleen ja heidän identiteetilleen tärkeää elävää perinnettä. Hakijana on Suomen Sahansoittajat ry.

Suullinen perinne

Iltasatu

Iltasatuja luetaan tai kerrotaan vapaasti ääneen suomalaisissa perheissä ennen lapsen nukkumaanmenoa. Satuja luetaan ja kerrotaan pääosin alle kouluikäisille lapsille, mutta myös jo itse lukemaan oppineille koululaisille. Iltasadun lukemista tukevat neuvolat, kirjastot ja monet lukemisen ja kirjallisuuden parissa työskentelevät järjestöt. Ilmiön merkitys on tiedostettu myös kansallisella tasolla. Iltasatuperinne on kiinnostava esimerkki siitä, miten perinne samalla muuttuu ja säilyy ajan ja teknologian muutoksessa. Hakijoina ovat Lastenkirjainstituutti, Lukukeskus ja Suomen sanataideopetuksen seura.

Käsityötaidot

Ryijyperinne

Perinteisesti ryijyt ovat olleet isoja peitteitä, seinätekstiilejä tai istuinpäälisiä. Ryijyjä on perinteisesti valmistettu kutoen kangaspuissa tai ommellen valmiiseen pohjakankaaseen. Nykyisin ryijyjä valmistetaan kaikenkokoisia, monenlaisista materiaaleista erilaisiin käyttötarkoituksiin. Useat opetusta järjestävät tahot ja tuhannet harrastajat välittävät perinnettä eteenpäin. Ryijyntekoa voi oppia myös sosiaalisesta mediasta, missä niistä jaetaan myös kuvia. Perinne on nähtävissä osana jatkumoa ja se muuntuu ajassa. Hakijoina ovat Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry, Suomen käsityön museo, Suomen Käsityön Ystävät ry, Käsityö verkossa ry.

Tommi-puukon valmistaminen

Hyrnsalmella on taottu Tommi-puukkoja jo 1800-luvun loppupuolelta lähtien, ja perinne onkin erityisen vahvana Kainuussa ja Koillismaalla. Puukon valmistusta opetetaan peruskoulussa sekä alueen kansalaisopistoissa. Aktiivisia tekijöitä on Hyrnsalmella kymmeniä. Puukko syntyy yhden ihmisen käsityönä terän taonnasta tupen ompeluun asti. Puukon valmistaminen on yksilöllinen käsityön taidonnäyte, osa

itseilmaisua. Perinteellä on keskeinen merkitys alueella sekä perinteen harjoittajien identiteetille. Hakijana on Tommi-puukon Perinneyhdistys ry.

Luonto ja maailmankaikkeus

Kalevalainen jäsenkorjaus perinnehoidona

Kalevalainen jäsenkorjaus on tapa käsitellä kehon kudoksia pehmeästi nivelten liikeratoja hyödyntäen. Perinne ylläpitää käsillä hoitamisen kulttuuria, jossa kosketuksen ja vuorovaikutuksen merkitys on tärkeää. Kalevalaisella jäsenkorjauksella on kauas ulottuvat juuret suomalaisessa kansanperinteessä. Perinnettä harjoittavat koulutetut nimisuoajatut kalevalaiset jäsenkorjaajat, joita on noin kahdeksansataa. Perinnettä siirretään aktiivisesti eteenpäin koulutuksen, seminaarien ja julkaisujen avulla. Perinteellä on vahva jatkuvuus ja se on osa harjoittajiensa identiteettiä. Hakijoina ovat Kansanlääkintäseura ry, Kalevalainen kansanparannus -säätiö ja Perinnehoidojen neuvottelukunta.

Romanien hevostaidot

Hevostaidot ovat osa romanien elävää perinnettä Suomessa ja ne yhdistävät romaniväestöä. Hevostaidot ja hevosten hyvä pito ovat romaneille kunnia-asia, ja hevosten omistaminen on usein ollut koko perheen elinkeino. Hevostaitoperinne on muuntunut kuluneen vuosisadan aikana hyötyeläimenä käytöstä hevosharrastukseen ja -urheiluun. Monet ansaitsevat elantonsa hevosten hoitajina, kasvattajina, kengittäjinä, valmentajina ja ohjastajina. Hevoset näkyvät myös romanien lauluissa, suullisessa perinteessä sekä esimerkiksi koruissa. Perinteellä on vahva merkitys yhteisölle ja perinne muuttuu ajassa. Hakijana on Suomen romaniyhdistys ry.

Museovirasto

